

The background is a vibrant, abstract composition. It features a central figure of a person, possibly a woman, holding a water bottle. The figure is rendered in a bright green color, which stands out against a dark blue background. The figure is partially obscured by several vertical, diagonal bands of a lighter blue color. The overall effect is a sense of movement and energy, with the colors and shapes creating a dynamic, layered visual.

Boetseren met water

Martin Woestenburg

Boetseren met water

De Citroën DS glijdt als een strijkijzer door de Betuwe. De stoelen komen Claire van Gestel onwerkelijk over, alsof er in de auto een pluche fauteuil is neergezet waarin zitten meer zetelen is. De snoek, net zo oud als Claire, is de troost en toeverlaat van Douwe Visser, bioloog, knutselaar, hobbyboer met een voorliefde voor geitenvlees en een wandelende encyclopedie als het gaat om de Zuid-Hollandse eilanden. Douwe renoveert en renoveert, vertelt hij, maar het komt hem voor alsof hij nooit een perfecte snoek uit 1969 zal krijgen. Onderdelen ontbreken en worden zelfs op de schroothopen schaars. Maar het is vooral het werk dat hem opbreekt, de niet aflatende ijver die hij zich moet getroosten om de DS om te toveren tot de droom die hem voor ogen staat.

"Het is als het bouwen van een landschap", zegt Douwe, terwijl het verkeer bij Gorinchem merkbaar drukker wordt. "Het houdt nooit op. Net zoals in de Albrandswaard."

Goedkeurend geknik en gemurmel op de achterbank van Ewoud Smit, opvallend gebruid voor het vroege voorjaar. Als verwoed catamaranzeiler bereidt de dertiger zich elk weekend voor op de zeilwedstrijd Rondje Texel die hij samen met een vriend in juni gaat zeilen.

"Het renoveren van een landschap...?"

Claire maakt haar vraag niet af, en kijkt naar Ewoud. Ze detoneert in het gezelschap van deze gezonde buitenmensen, met haar opgemaakte ogen en rode lipstick, haar gecultiveerd rommelige krullen, het witte bloesje met beige franje en bijpassende rok. Al snel is het haar duidelijk dat de meeste onderzoekers van Alterra weinig op hebben met de heersende mode. Hier word je niet afgerekend op de dress code, zoveel is Claire na een maand duidelijk, maar waarop wel is haar nog niet helemaal duidelijk. Als het renoveren van Douwe's snoek net

zoiets is als het herinrichten van een gebied, wat is dan het uiteindelijke doel? Steeds weer opnieuw beginnen?

Er waren twee redenen waarom Claire bij Alterra solliciteerde op de functie van onderzoeker multifunctioneel ruimtegebruik. In Haarlemmermeer werkte ze als vegetatiekundige werkte aan buurtprojecten om ecologisch groenbeheer te bevorderen. Daar kreeg ze naar haar idee te weinig kans om zich met echte natuur bezig te houden, maar tegelijk vond ze het werken met mensen heel erg inspirerend. Daarnaast wilde haar man graag naar Wageningen verhuizen, omdat hij er had gestudeerd, omdat hij er werk kon krijgen en omdat er meer kans was om daar een huis met tuin te vinden voor de twee kinderen. Zo hoopt Claire op een beter gezinsleven in het landelijke Wageningen, en een nieuwe carrière waar plek is voor natuur en mensen in de grote landinrichtingsprojecten die Alterra begeleidt en bestudeert. In de korte tijd dat Claire bij Alterra werkt, heeft ze het instituut leren kennen als een nogal chaotische en weinig hiërarchische organisatie, waar iedereen 'jij' en 'jou' zegt. Maar onder die oppervlakte van collegiale jovialiteit, merkte Claire, zit bij de meeste onderzoekers een enorme beroepstrots, op hun kennis en op hun onderzoeksmethoden. Zo kwam Claire veel mensen tegen die ze kende uit publicaties en krantenartikelen over onderzoeksprojecten die ze bewonderde, projecten waar ze graag zelf aan zou werken, om de Nederlandse natuur te verbeteren in projecten waarin wetenschap direct wordt getoetst aan de vele mensen die in een gebied leven of erbij betrokken zijn. Nu rijdt ze met twee buitenmensen in een gerenoveerde auto naar de Albrandswaard. Douwe is daar vanuit Alterra als

projectleider betrokken bij een natuurontwikkelingsproject, net onder de rook van Rotterdam. En Ewoud ondersteunt hem. Het is een curieus koppel. De grote Douwe begon ooit als varkensboer, maar is via de Landbouwvoorlichting uitgegroeid tot specialist in de multifunctioneel ruimtegebruik. Hij staat bij Alterra bekend als jolige kwast, maar hoe jolig hij ook is, in zijn werk als projectleider streeft hij naar perfectie en een uitmuntend groepsgevoel. De anekdotes die hij vertelt over zijn leven als boer en voorlichter zijn leuk om naar te luisteren, maar blijken later vaak ook erg functioneel. De pezige Ewoud is op Alterra de kamergenoot van Claire. Hij is een van de vele bestuurskundigen die in de afgelopen periode zijn aangenomen. Het instituut begeeft zich met grote landinrichtingsprojecten met multifunctioneel ruimtegebruik en interactieve planvorming steeds vaker in situaties waar de juridische, beleidsmatige en organisatorische aspecten zwaar wegen, en dan is bestuurskundige kennis noodzaak.

Ewoud is de theoreticus van het stel, weet Claire inmiddels, en dat blijkt ook als de snoek de stuitende verzameling bedrijfspanden bij Sliedrecht langsoeft. "Net zoals bij Douwe's snoek gaat het ook bij het landschap niet zozeer om het landschap an sich, maar om de mensen", doceert Ewoud. " Als het met de mensen in een gebied goed gaat, gaat het goed met het landschap, zei mijn prof altijd. En als het met Douwe goed gaat en hij krijgt van de juiste mensen de juiste spullen, dan gaat het met de snoek ook goed." Ewoud kijkt Douwe wat onzeker aan. "Ewoud is onze bedenker van slechte metaforen", lacht Douwe

via de achteruitkijkspiegel naar Claire. "Natuurlijk heb ik voor mijn snoek mensen nodig die onderdelen kunnen leveren, maar dat renoveren kan ik zelf wel. Bij een landschap lukt dat niet." "Dat is waar", haakt Ewoud met hernieuwd enthousiasme aan. "Je hebt in de Albrandswaard met heel veel verschillende mensen te maken en heel veel verschillende belangen. Als je dat wilt sturen ben je aan het boetseren met water. Je blijft altijd bezig en twee handen zijn nooit voldoende, meer handen trouwens ook niet. Dat boetseren leidt wel tot een resultaat, maar of dat voor alle betrokkenen bevredigend is... Bovendien is van het begin af aan onzeker wat je met zijn allen aan het maken bent. Elke hand heeft zijn eigen willetje en iedereen is bezig met een eigen strijd tegen het water."

"Daar heb je weer zo'n metafoor", plaagt Douwe.

"Maar is het praten in metaforen niet de enige mogelijkheid om duidelijk te maken waar jullie nu eigenlijk mee bezig zijn?", vraagt Claire. Ze vindt het wel een mooi beeld, dat boetseren, ook al lijkt het niet helemaal te kloppen.

"Nee, natuurlijk niet", antwoord Douwe. "We zijn bezig met landinrichting, al luidt de opdracht dat we aan natuurontwikkeling werken. Dat betekent dat we met allerlei belangen rekening houden, zoals de landbouw, de recreatie, het wonen, bedrijvigheid, infrastructuur en natuurlijk natuur. Dáár zijn we mee bezig. Je hebt alleen metaforen nodig om te praten over het proces van zo'n landinrichtingsproject. Iedereen wil iets te zeggen hebben over het gebied waar ze iets over denken te zeggen te hebben. En de emoties kunnen hoog oplopen, hoor. Dat noemen we rodehoofdenmomenten. Dan ontploffen ze al bijna als iemand anders zijn mond open doet."

✱

Claire krijgt in de pluchen snoekzetel in het kort de geschiedenis van de Albrandswaard te horen. De polder ligt ingeklemd tussen Barendrecht en Rhoon en zou daar een heel geschikt natuurannex recreatiegebied kunnen zijn, ware het niet dat het groen door de zesbaanse A15 en de enorme betonnen goot van de Betuwelijn streng gescheiden is van de stadsmensen die ervan zouden kunnen genieten. Bij het besluit tot de aanleg van de Tweede Maasvlakte is de Albrandswaard aangewezen als plek

voor zeshonderd hectare natuurcompensatie. Het boerenland kreeg hierdoor plotsklaps de functie natuur.

"Ineens barste de bom. Over een gebied waar nooit iemand zich druk had gemaakt. Ineens wilde iedereen wat te zeggen hebben: projectontwikkelaars, recreatieondernemers, Rotterdammers, natuurbeschermers, amateurecologen, noem het maar op. De boeren voelden zich overvallen en kropen in hun schulp. Er zijn toen heel wat lelijke dingen gezegd over en weer. Het was een patstelling: de boeren hadden het land, maar de stadsmensen en ecologen hadden de ideeën."

"Het is natuurlijk ook niet echt een heel mooi gebied", weet Claire uit de foto's die ze gezien heeft. "Ik bedoel: wat moet je ermee?"

"Nee, het is voornamelijk spruitjesland", beaamt Douwe. "Er kwam ook geen kip, dus is het logisch dat boeren er gewoon bleven boeren. Maar er zitten in de buurt ook mooie grienden met wilgen, lisdodden, hop en een beverburcht. En het is natuurlijk idioot dat een groen gebied als de Albrandswaard, dat nota bene op een paar honderd meter van grote woonwijken ligt, zo weinig door stadsmensen wordt gebruikt als plek om te fietsen of te wandelen. Dat is eigenlijk de crux van het probleem."

"Alterra is in eerste instantie gevraagd om alleen de ecologische voortgang te volgen", vult Ewoud aan. "Maar wij hebben toen gezegd dat je eerst zou moeten kijken of je alle neuzen dezelfde richting in kunt krijgen. En dan pas gaan tellen hoeveel plantjes en diertjes er groeien en bloeien. LNV voelde daar wel voor, zodat we nu het hele proces van ruimtelijke ordening begeleiden. En daarbij ben jij dus degene die zich met de ecologie bezig gaat houden."

"Mm mm", houdt Claire zich op de vlakte. Ze voelt zich ineens

buitengesloten. Heeft ze maar zo'n klein rolletje in het geheel? "We zijn eerst met de boeren gaan praten", vervolgt Ewoud onverstaanbaar, terwijl de snoek het terrein op rijdt van Golfclub Oude Maas aan de Veenweg. "Die zagen ons in eerste instantie als een verlengstuk van LNV Ook al omdat Alterra nogal bekend staat als een natuurinstituut. We zijn gaan inventariseren. En praten, praten, praten, om duidelijk te maken dat je natuurontwikkeling nooit voor elkaar krijgt zonder de mensen. Dat is langzaam doorgesijpeld, en nu komen we voorzichtig aan de natuur zelf toe."

"Maar onderhuids zit nog veel achterdocht en onzekerheid", zegt Douwe. "De plannen om vlakbij in de Waalhaven een nieuw Feyenoord-stadion en een nieuwe Ahoyhal te bouwen dragen daar alleen maar aan bij. Het is plan op plan, en de boeren voelen alsof ze worden overreden door een dolgedraaide beleidsmachine."

"Lijkt dat op dat boetseren van je?", kijkt Claire Ewoud vragend aan als ze zijn uitgestapt. Maar Ewoud krijgt een beuk op zijn rug van een pezig mannetje dat er met zijn o-benen en gespierde onderarmen uitzielt als tekenfilmfiguur Popeye. "Jij bent de ecooloog die ons gaat controleren?", vraagt hij Claire meer retorisch dan geïnteresseerd. Maar voordat Claire kan antwoorden neemt hij Ewoud aan de elleboog mee en begint staccato op hem in te praten. Dat Jan Heusedink nu ineens wel wil verkopen... Dat Co Mulder zijn vrouw nauwelijks meer ziet... En dat die 'natuurheks' uit Charlois ondanks alle afspraken toch weer de gemeenteraad heeft opgeroepen tot een strenger toezicht op het natuurbeheer van de boeren... "Je zóu ze toch!" Het duizelt Claire. Wat een namen.

*

Claire zou later nog vaak verhalen over die wonderlijke avond in de Lodge van Golfclub Oude Maas. In korte tijd komt ze meer te weten over dat weggestopte poldertje onder Rotterdam dan ze in een week bij elkaar had kunnen lezen. En wat een mensen...

De kordate vrouwelijke voorzitter die met veel zwier en humor de tegen elkaar in boksende emoties in de hand weet te houden. De telkens weer interrumperende vrouw die met haar schelle Rotterdamse stemgeluid iedere keer weer hamert op het in Claires oren versleten aambeeld van de Ecologische Hoofdstructuur en de boeren die beter moesten meewerken. De beheerst macht uitstralende heren van de bedrijven uit de Waalhaven. De stedelijke ambtenaren die merkbaar aan elkaar klitten en daarmee laten merken dat ze misschien wel betrokken maar zeker ambitieus zijn. De vrolijk koutende directeur van het Hollands Landschap, een allemansvriend die iedereen kent en daarmee kleurrijk afsteekt tegen de gedistingeerde vertegenwoordiger van Natuurmonumenten. En natuurlijk de boeren, een groepje van eenlingen, extreem oplettend en attent, maar opvallend stil.

De discussie gaat over de 'ecologische monitoring', een voor iedereen toegankelijk informatiesysteem waarmee alle betrokkenen kunnen volgen hoe het agrarisch natuurbeheer verloopt. De gesprekken verlopen zakelijk en rustig, tot het 'rodehoofdenmoment' komt waar Douwe het in de auto over had. Een losse flodder van de schelle Rotterdamse is de oorzaak. "Boeren zijn helemaal niet geschikt om natuur te beheren", zegt ze. "Kijk maar hoe ze het landschap hebben weten te vernielen." In de groep verzucht menigeen hoofdschuddend dat die discussie al een jaar geleden was afgesloten. Terwijl de voorzitter probeert luchtig over de opmerking heen te stappen en wil de discussie weer oppakken, ziet Claire in haar ooghoeken de boer

die op Popeye lijkt heel stilletjes bijna ontploffen...

Douwe en Ewoud lopen schijnbaar zonder plan rond op de avond. Links en rechts schieten ze mensen aan, en ze trekken vaak hun agenda's en opschrijfboekjes. Ook Claire is tijdens de vergadering al dolend door de zaal in gesprek geraakt met boeren, natuurbeschermers, een projectontwikkelaar en enkele bewoners. Eigenlijk heeft ze geen idee wat er gebeurt. Wat is mijn rol hier, vraagt ze zich af. Als ik alleen maar plantjes mag gaan tellen, waarom ben ik hier dan? Wat doe ik hier als onderzoeker?

Op de terugreis in de auto evalueren Douwe en Ewoud de vergadering. Ze proberen Claire wel in het gesprek te betrekken, maar de twee mannen voor in de auto gebruiken zoveel onbekende namen dat het haar veel moeite kost om mee te komen. Tevreden stellen ze vast dat de boeren en natuurbeschermers enthousiast zijn over het idee om met observatiehutten recreanten te trekken, zodat ze naar vogels en bevers kunnen kijken. Douwe had dat idee opgepikt van een Alterra-collega die het weer had van Friese boeren die ganzen opvangen.

"Het past mooi in het beleid van groene diensten van LNV", zegt Ewoud.

"Groene diensten! Is dat niet een vreselijke modeterm?", zegt Claire. "In de Haarlemmermeer werden we gek van zulke kreten. Elke vijf jaar kwam er wel weer een verzameling nieuwe woorden. Daar kan je je beleid toch niet op afstemmen?"

"Tja", krabt Ewoud zich nadenkend op zijn hoofd. "Ik moet bekennen dat ik vroeger ook heel kritisch was op die verzamelbegrippen. Groene diensten zegt niets. Het is maar hoe je het invult."

"Er zit iets dubbels in", zegt Douwe. "Dat is het probleem met

deze projecten. Je hebt te maken met mensen van vlees en bloed met hele concrete problemen, en naar die mensen luister je in eerste instantie. Maar wil je in Den Haag of op provinciaal niveau aandacht voor die problemen, dan moet je ze zien te vertalen in de termen van de die beleidsmakers."

"We zijn eigenlijk vertalers", vult Ewoud aan.

"Mooie metafoor", grapt Claire. "Maar wat dóén jullie nu eigenlijk?"

"We begeleiden", zeggen Douwe en Ewoud bijna in koor. "We helpen een proces op gang te brengen en te houden. Dit is niet het eerste plannetje dat we droppen in de Albrandswaard. Het is telkens weer afwachten of er iets mee gebeurt. Want we kunnen wel stimuleren, wat informatie geven, wat duwen en trekken maar ze zullen het toch zelf moeten doen."

Claire denkt terug aan haar buurtprojecten. Ook daar was ze vooral bezig met organiseren, mensen aanspreken op hun verantwoordelijkheden, ideeën proberen los te peuteren, om te stimuleren dat plannen ook uitgevoerd werden. Het begint erop te lijken dat haar werk niet echt veel anders wordt. Het wordt alleen groter en ingewikkelder. Ineens is ze blij dat ze bij de Albrandswaard voorlopig alleen de duidelijke rol van ecooloog heeft toebedeeld gekregen.

Misschien is het wel goed om nog even te wachten met het leiden van zo'n project. Ten opzichte van Douwe en Ewoud voelt ze zich een echte wetenschapper, en dat voelt lekker.

"Lunch?!"

Het magere hoofd van Theo Sijmen steekt in de deurpost. Het is een vast maar vrijblijvend ritueel geworden op de dagen die Claire op kantoor slijt. Dat zijn er overigens meer dan ze had verwacht, want het papierwerk overtreft vaak het handwerk. Claire en Ewoud kijken elkaar over hun bureaus aan en knikken. Lunch. Ewoud pakt zijn brood, Claire neemt haar handtas mee. In de kantine zijn de collega's al in grote getale aanwezig. De nieuwe gebouwen van Alterra zijn prettig om in te werken, bedenkt Claire zich, maar de akoestiek van de kantine is abominabel. Het geluid van de pratende eters klatert veelvoudig versterkt door de open en zonnige ruimte.

Ewoud en Theo praten over de bezuinigingen op het natuurbeleid die ook het onderzoek van Alterra zullen raken. Theo, een stakerige man met haperende motoriek, is een typische bioloog, gekleed in afritsbroek met extra zakken, een outdoor overhemd, wandelschoenen, en een bodywarmer met nog meer zakken. Zijn harige wenkbrauwen onderstrepen zijn van veel ervaringskennis doordesemde opmerkingen over het Nederlandse natuurbeleid.

✱

In het begin is Claire tijdens de lunch wat afzijdig. Ze droomt een beetje weg naar afgelopen zaterdag. Een oude studievriendin van haar man vierde haar verjaardag, en weer bleek hoe klein Wageningen is, want wie kwam ze tegen? Douwe. Hij bleek PvdA-raadslid te zijn in Amerongen, en vertelde dat provincie Utrecht met allerlei vragen zat over de ecologische verbindingzone tussen de Utrechtse Heuvelrug en de uiterwaarden bij Elst. "Dat is wel iets voor Alterra", dacht

Douwe en Claire droomt nu dat ze daarmee haar eerste interactieve project kan binnenhalen.

Het is Claire na drie maanden wel duidelijk geworden dat het onderzoeksproject in de Albrandswaard een van de grote succesnummers is van Alterra. Zelfs Claire's man heeft van het project gehoord via zijn sociologische contacten bij Wageningen Universiteit. En dat betekent wat, want Alterra mag dan veel samenwerken met ruimtelijke onderzoekers en communicatie-wetenschappers van de universiteit, op de een of andere manier is er nog geen levendige en natuurlijke communicatie met de sociologen. Afgezien van enkele samenwerkingsprojecten zien de sociologen Alterra vooral als concurrent, zo begreep Claire van haar man. Maar zelfs vanuit die achterdocht blijkt er veel waardering te bestaan voor het werk van Douwe en Ewoud. Claire heeft nog niet veel tijd gehad om te vragen naar de reden van dat succes, maar het is haar wel duidelijk dat ze ook zulk soort werk wil doen. Misschien is het project in Elst een mogelijkheid om dat in de praktijk te brengen. Als Alterra die opdracht krijgt, dan is Claire bereid om een flink robbertje met haar teamleider te knokken om die uit te mogen voeren. Weliswaar verwachtte Douwe dat het in eerste instantie een puur wetenschappelijke exercitie zou betreffen - het doorrekenen van de kosten van de verbinding en de te verwachten ecologische effecten - maar hij vermoedde dat dat het begin zou kunnen zijn van een groter en meer interactief project. "Zoals in de Albrandswaard. Daar is het ook allemaal begonnen met een puur ecologische vraag." Claire is echter niet zeker of dat een weldoordachte inschatting was of een door het bier ingegoten veronderstelling.

✱

Vandaag is de lunch niet vrijblijvend. Theo wil praten over een nieuw meetinstrument dat Alterra gaat ontwikkelen. GeCoMo heet het, kort voor gebiedscontractmonitoring. Het ministerie van LNV wil de vegetatie kunnen meten in gebieden waar gewerkt wordt met gebiedscontracten. De uitdaging is om met zo min mogelijk vegetatieopnamen of ander veldwerk een zo volledig mogelijk beeld te krijgen van de plantengroei. Theo legt uit dat Alterra in feite moet zorgen voor een rekenmodel. Om dat te toetsen zijn enkele gebieden aangeschreven waarin men met gebiedscontracten werkt, waaronder de Albrandswaard. Theo is projectleider. Ewoud adviseert als bestuurskundige, en Claire zal vegetatieopnamen doen.

"GeCoMo is voor LNV een instrument om grip te krijgen op de enorme variatie aan gebiedsgericht beleid die de laatste jaren is ontwikkeld", legt Theo uit. "Beleid van LNV zelf, maar ook door provincies, regio's en gemeentes."

"Zeg je dat LNV meer grip wil krijgen op gebiedsgericht beleid...," begint Claire te vragen.

"Nee, nee, nee...", valt Theo haar hakkelend in de rede. "Laten we nu niet direct een partijtje LNV-bashing gaan doen. LNV beseft juist donders goed dat hun eigen instrumenten, zoals het Programma Beheer, nauwelijks aansluiten bij wat er in de regio leeft of wat boeren willen. Met GeCoMo willen ze daarom juist een brug slaan met de veelvormige praktijk. Als oplossingen toetsbaar zijn kun je de praktijk ook meer vrijheid geven."

"Oké...", sust Claire. Ze heeft in eerdere lunchgesprekken nogal fel uitgehaald naar LNV. Uit haar Haarlemmermeer-periode kende ze het ministerie als een echte ivoren toren, waarin men vooral bezig is met nieuwe beleidstermen en nieuw beleid, maar helemaal geen zicht heeft op wat er in gemeentes speelt. "Het is

dus een bruggenbouwerinstrument."

"Ja!", zegt Theo. "Het lijkt op het eerste gezicht misschien erg top-down - ik ben daar óók sceptisch over - maar als we het goed spelen, denk ik dat we iets kunnen maken dat in de regio flexibel inzetbaar is maar wel eenduidige en toetsbare uitkomsten levert."

"Dat lukt niet...", begint Claire, stilliger dan ze bedoelt.

"Wat vind je dan?", vraagt Theo. "Dat we de opdracht niet moeten aannemen?"

"Dat is natuurlijk een hele goede mogelijkheid", begint Ewoud ineens te doceren. "Je moet je wel afvragen hoe het instrument dat je bouwt daadwerkelijk aansluit bij de werkelijkheid. Hoe krijg je alle belangen in zo'n model?"

"Dat is veel te ingewikkeld", stelt Theo. "Ze willen een zo simpel mogelijk model dat op drie plekken is getoetst door vegetatieopnamen."

"Word ik weer ingezet als vegetatie-ecoloog", moppert Claire. "Ik heb hier gesolliciteerd als onderzoeker multifunctioneel ruimtegebruik. Zijn er geen andere vegetatiekundigen die het kunnen doen?"

"Nee", zegt Theo. "Die zitten allemaal vol. Bovendien is het voor jou een mogelijkheid om te zien hoe zo'n bruggenbouwinstrument in elkaar steekt, en wat er bij komt kijken om zulke modellen te bouwen."

"Dat vind ik ook interessant", geeft Claire toe, "Het is alleen frustrerend dat ik hier na drie maanden nog nauwelijks ben toegekomen aan datgene waar ik voor ben aangenomen."

Theo belooft Claire stukken te mailen waarmee hij haar hoopt duidelijk te maken dat er, ondanks de scepsis, best wel mogelijkheden zijn om een goed instrument te maken.

✱

Na de lunch neemt Claire de tijd om buiten een rondje om te gaan. Ze heeft lucht nodig. Ze voelt zich kriegelig, ook omdat ze haar irritatie wel erg hard op Theo heeft uitgespeeld. De lichte zomerbries buiten ontlicht haar opgelaten gemoed. Ze denkt nogmaals met warmte terug aan die verjaardag, vooral aan dat prettige gesprek met die jonge landschapsarchitect. Een ligfietsenfreak, zo noemde hij zichzelf, en dat schiep een band,

want voor ze kinderen kreeg had Claire ook een ligfiets gehad, maar wat haar nu nog het meest bijstaat is de manier waarop hij over zijn vak praatte. "Landschapsarchitectuur is acupuncture", zei hij, hoe heette hij ook al weer? Het landschap is een continu veranderende structuur, vertelde hij, de architect kan niet veel meer doen dan het geven van speldenprikken om verandering te stimuleren. Mooie theorie, vindt Claire. Maar ja, wat doe je ermee als je vegetatieopnamen moet maken. Eigenlijk ben ik zeer tevreden met mijn werk, denkt Claire. Leuke collega's, interessant werk, maar wat het vooral meeslepend maakt is het vooruitzicht. Als ik naar Douwe kijk, zie ik wat ik zelf wel zou willen doen. En ik leer ook langzaam de mores van Alterra, vindt ze. Het is een gek instituut, denkt ze terwijl ze met toegeknepen ogen naar het gebouw kijkt. Douwe noemt het wel een 'kruiwagen met kikkers', en daar lijkt het ook wel op. Je hebt als onderzoeker een enorme vrijheid, maar je moet zelf ook van alles regelen. Akkefietjes met declaraties, rekeningen waar je achteraan moet. Het kost haar allemaal erg veel tijd die ze liever aan haar werk besteedt. En wel tachtig procent van je uren moet declarabel zijn! Ik moet die klus van Theo wel aanpakken om mijn uren vol te maken, en dat weet hij. Het zou toch mooi zijn als je de luxe had om opdrachten af te wijzen. Laatst had iemand het er nog over: die zou nooit van zijn leven in China willen werken, onder dat rotsysteem. Als ik Elst nou eens kreeg.

✱

Gedurende de hele zomer wil Elst niet uit het hoofd van Claire verdwijnen. Ze spreekt veelvuldig met Douwe die zich ontpopt als een vaderlijke vriend. Hij komt regelmatig bij Claire thuis, en biedt zelfs aan om tijdens hun vakantie op de plantjes te passen.

Rond Elst blijft het stil. De provincie zou eigenlijk het voortouw moeten nemen, maar op het provinciehuis is besloten om bottom-up te gaan werken, wat betekent dat de regie in de onwillige handen ligt van gemeente Amerongen die niet echt zit te wachten op een ecologische verbindingzone. Dat duurt zo'n half jaar. In die periode werkt Claire aan de vegetatieopnamen van de Albrandswaard en aan GeCoMo, en tussendoor een aantal kleinere klussen.

Af en toe polst ze haar teamleider Pieter Verhamele, want die heeft de contacten met Utrecht en Amerongen. Ze wil die opdracht, en het liefst belt ze de gemeente en de provincie zelf om te vragen of ze niet aan de slag kan. Ze wil die opdracht, omdat die past bij haar ambitie.

Ze geniet met haar gezin van een heerlijke vakantie op Vlieland, waar het al tijdens de boottocht lijkt alsof je in het buitenland verkeert. Na de vakantie is zelfs het werken aan GeCoMo leuk. Het rekenmodel vordert, en ze bewondert de programmeurs die telkens weer creatieve oplossingen vinden voor de problemen die zij aandraagt. Theo weet het project tussen alle klippen weet door te manoeuvreren. Ze ziet hem schipperen tussen de strikte toetsing die LNV enerzijds verlangt en de veelvoudige en individuele wensen van de regio's die zich inmiddels hebben aangemeld als proefgebieden. Tijdens een vergadering vlak na haar vakantie zegt ze dat ook, en ze merkt dat de ego's van de mannen gestreeld zijn. Dat doet haar goed.

Als de vakantie al weer een ver verleden lijkt, schiet Pieter haar op de gang aan.

"Elst gaat door", glimlacht hij. "En jij wordt projectleider", volgt als bonus. Ze maken een afspraak.

*

Het gesprek met Pieter loopt uit op een privé-college. Claire krijgt de opdracht een afspraak te maken met de opdrachtgever, de provinciaal ambtenaar Daan de Droge. Blijkbaar heeft de provincie besloten om uiteindelijk zelf het voortouw te nemen. Verder krijgt ze een map met rapporten, knipsels, notulen en andere papieren. Dan leunt Pieter achterover, zijn handen nadenkend achter zijn hoofd gevouwen.

Claire kijkt hem aan, de veertiger die geheel tegen de mores van Alterra altijd strak gekleed en verzorgd gekapt is. Pieter is een ambitieuze man, weet ze inmiddels, die zijn pijlen richt op hogere posten dan het team dat hij nu leidt. Maar hij is op zijn eigen betweterige manier positief prikkelend en inspirerend.

"Waar we hier in Alterra mee bezig zijn is het entameren van experimenten", begint hij. "We werken niet volgens één methode en proberen ook geen vaste methode te ontwikkelen, maar willen de methodieken die we ontwerpen en verfijnen wel verbreiden."

"Ik zie Alterra als een soort proeftuin voor ontwikkeling van onderzoeksmethoden, software en andere technieken die later gestandaardiseerd gebruikt worden door ingenieursbureaus. We zijn de soort avantgarde van het toegepaste onderzoek..."

"Zo zien wij ons zelf graag", onderbreekt Pieter Claire, "maar ik weet niet of de buitenwereld dat zelfde beeld heeft. We hebben altijd andere partijen nodig, en bij de complexe opgaven moeten de meeste partijen water bij de wijn doen. De projecten die succesvol zijn, lukken dan ook vaak alleen als alle betrokken partijen verder gaan dan de competenties die ze bezitten."

Claire gaat verzingen. Dat gedoe over avantgarde vindt ze maar gebakken lucht, maar het past in het woordgebruik van Pieter, denkt ze.

"Het aannemen van een opdracht begint met het analyseren van

die partijen, hun belangen en hun competenties", vervolgt Pieter. "Neem Elst. Wat wil de provincie met de opdracht? Hoe past het in het provinciale beleid om een ecologische verbinding aan te leggen? Wat vindt de gemeente daarvan? Van wie is de grond? Kunnen we grond aankopen? Enzovoorts. En dan ga je de eisen die de opdrachtgever aan je stelt tegen het licht houden en kijken hoe de opdracht past in het gebied, en hoe dat strookt met de competenties van je opdrachtgever. Dat kan vervolgens betekenen dat je je opdracht moet herformuleren."

"Maar dat betekent dat je soms tegen de wens van de opdrachtgever in gaat", werpt Claire tegen.

"Lang niet altijd. Meestal betekent het dat je de opdrachtgever en andere betrokkenen toont hoe de feitelijke situatie in elkaar zit, welke belangen er spelen, welke pijnpunten er zijn..."

Pieter kijkt een moment naar buiten, waar de motregen neerdaalt uit de grauwe novemberhemel.

"Een opdrachtgever moet leren loslaten. Hij moet aan de hand genomen worden en verteld krijgen hoe hij zijn wensen op de beste manier realiseert. Dat is niet makkelijk, en er is geen theorie die je vertelt hoe je zoiets aanpakt. Er is überhaupt geen theorie voor de dingen die we doen. Het meeste leer je door het simpelweg te doen. Zo'n onderzoek als dat bij Elst kun je meestal in drie delen splitsen. Eerst het voorwerk: het herformuleren waar ik het over had, kneden, lobbyen, een draaiboek ontwerpen waar alle betrokkenen zich in kunnen vinden. Dan het daadwerkelijke onderzoek, veel monodisciplinair werk zoals jij in de Albrandswaard doet, en veel interviews met allerlei betrokkenen. Maar ons belangrijkste werk is nazorg. Wat wij doen gaat verder dan het schrijven van een wetenschappelijk rapport. Daarna begint het pas werkelijk, met kneden, lobbyen en het continu aanpassen van het draaiboek."

"Dat is allemaal mooi en aardig", weet Claire eindelijk het solo-optreden van Pieter te onderbreken. "Uiteindelijk gaat het er toch om doorbraken te organiseren, dat je mensen samenbrengt, dat er een gezamenlijk doel ontstaat, dat iedereen op een bepaalde manier tevreden wordt gesteld..."

"Natuurlijk", antwoord Pieter. "Maar die oplossingen zijn vaak ongedacht..."

"Ongedacht?"

"Een voorbeeld. Een ecooloog bij Alterra heeft uitgerekend dat je in Nederland heel veel natuur kunt maken van alle stukken braakliggend land. Op grasvelden bij de industrie in de Europoort leven allerlei insecten, vlinders en vogels, en je kunt braakliggend bouwterrein gebruiken als tijdelijk leefmilieu voor padden en reptielen. Dat is een mooi idee, maar voor zo'n idee landt in de hoofden van de beleidsmakers ben je al een tijdje verder. En dan moet het nog landen in de hoofden van industriëlen, natuurbeschermers, projectontwikkelaars, enzovoorts. Het doet me denken aan die Franse wiskundige in 'Zen and the Art of Motor Cycle Maintenance' van Robert Pirsig..."

"Dat hippieboek?", valt Claire hem in de reden.

Pieter glimlacht maar antwoord niet.

"Die man - ik ben zijn naam kwijt - had iets wiskundigs bedacht - wat was dat nou? - nou ja, in ieder geval kostte het hem twintig jaar om het vervolgens te bewijzen."

✱

Voor Claire beginnen maanden, waarin termen als 'kenniscreatie', 'innovatieproces', 'socialisatie', 'externalisatie', 'combinatie' en 'internalisatie' langzamerhand betekenis krijgen. Ze gaat ook

steeds meer lezen. Een interview met een organisatiepsycholoog die betoogt dat de kern van adviseren meer ligt in het herkennen van de vraag dan het vertellen hoe het moet. Een artikel over een kunstenares die zegt 'grenzeloos' werken. "Ik wil laten zien dat nationale identiteiten aan het verbrokkelen zijn", zegt zij. En Claire moet denken aan de verbrokkelende grenzen van provincies en gemeentes.

Tijdens de winteravonden, als de kinderen op bed liggen, ontstaan tot verrassing van Claire urenlange gesprekken met haar man over dingen die ze voorheen had beschouwd als typisch sociologisch, en dus meer iets voor hem. Ze praat met hem over het boek van de Japanners Ikujiro Nonaka en Hirotaka Takeuchi over de kenniscreërende onderneming, waarin ze duidelijk maken dat kennis maken een telkens terugkerende spiraal is van ervaring delen, concepten ontwerpen, de ontwerpen testen, een archetype ontwikkelen, en daarmee weer ervaring delen. Dit blijkt wonderwel aan te sluiten bij de interesse van haar man voor de Spaanse socioloog Manuel Castells, die stelt dat de huidige maatschappij een netwerkmaatschappij is die bestaat uit flexibele sociale netwerken, waar mensen wel of niet deel aan nemen. Voor planologen, stedenbouwkundigen en architecten betekent dit niet alleen dat het aloude onderscheid tussen stad en land vervaagt, maar ook dat sectorale grenzen tussen landbouw en natuur, recreatie en wonen verdwijnen. Grenzeloos dus, zoals de kunstenares.

Van de Japanners leert Claire ook dat kennis creëren en innoveren, zoals ze bij Alterra proberen te doen, een doorgaand proces is van interactie tussen praktijkervaringen en het proberen te formuleren van meer algemeen geldende regels en methodieken. Ze leert over zichzelf. Hoe ze door haar

ervaringen in de Albrandswaard ervaringskennis op deed, hoe ze bij Pieter merkte dat hij zijn ervaringskennis probeerde om te vormen tot een algemeen geldende driedeling van onderzoeksprojecten. En hoe ze de gebeurtenissen van het afgelopen jaar, die haar zo individueel en typisch voor haar zelf leken, tijdens het lezen langzamerhand zag uitgroeien tot een gedeelde ervaring, gedeeld met mensen als Theo, Douwe, Ewoud en Pieter. Al begrijpt ze nog steeds niet wat Ewoud bedoelde met boetseren met water.

Claire groeit in haar werk. Ze krijgt meer rust over zich, en laat zich minder door haar ambitie drijven. De relatie met Theo en de programmeurs van GeCoMo verbetert zienderogen doordat Claire zich meer bescheiden opstelt. Theo heeft haar op het hart gedrukt om alle bezwaren die ze heeft vooral te spuien, en zo open mogelijk met hem te communiceren.

"Als ik niet weet hoe jij je voelt, of hoe jij denkt over iets, kan ik er ook niets mee doen", zegt hij. "Ik vertel jou alles wat je weten moet over dit project, en ik verwacht van jou net zoveel openheid."

Lief vindt ze dat. En het helpt haar gek genoeg om afstand te nemen, minder betrokken te zijn, en daardoor met nog meer bescheidenheid haar advieswerk op zich te nemen.

Wat ook helpt is dat ze samen met haar gezin eindelijk heeft besloten om de sprong te wagen en een huis buiten Wageningen te zoeken. Een boerderijtje in de Betuwe, dat is nu hun wens, waar Claire haar groene vingers kan laten wapperen en waar haar man zijn knutsellust kan botvieren. In Januari doen ze zelfs een bod, maar dat is helaas te laag

In maart is het zover. Claire heeft zich speciaal gekleed voor het kennismakingsgesprek met haar opdrachtgever, maar als ze op de tiende verdieping van het Utrechtse Provinciehuis zijn kamer binnenloopt ziet ze dat het niet nodig was geweest. Het stevige, bijna vierkante lichaam van Daan de Droge is gekleed met dezelfde onachtzaamheid die bij Alterra heerst. Comfortabele bruine schoenen steken onder een ruim vallende groenbruine corduroy broek en boven de nek van de lichtgroene lamswollen trui piept de kraag van een geruit roodwit overhemd. De

ambtenaar stelt zich voor met een verrassend zachte handdruk en neemt haar mee naar een apart kamertje dat uitkijkt op de schemerige voorjaarszon die de stad Utrecht in een waas legt. Daan is een van de auteurs van de honderdtwintig pagina's dikke 'Leidraad Utrechtse Heuvelrug', de beleidsnota waarin Gedeputeerde Staten aangeven hoe ze met het beboste gebied tussen Baarn en Rhenen om willen gaan. De rijksoverheid heeft de heuvelrug tot een van de twaalf nationale parken uitgeroepen, en ondanks het feit dat Claire de honderdtwintig pagina's twee keer gelezen heeft, grijpt Daan zijn kans om omstandig uit te leggen wat daarvan de consequenties zijn. Het komt er kort op neer dat de provincie voor de Heuvelrug een integraal ontwikkelingsplan wil maken, vertelt Daan in formele zinnen, waarbij ecologische verbindingzones tussen de Heuvelrug en de uiterwaarden bij de Rijn centraal staan. Alterra krijgt als natuurinstituut de opdracht om de ecologische ontwikkeling te volgen. Die opdracht, zo legt Daan uit, komt er in feite op neer dat Alterra een soort ecologische winst- en verliesrekening opmaakt, waarbij de euro's die de natuurontwikkeling kost worden afgezet tegen de ecologische winst die het oplevert. Het gaat allereerst om een experimenteel onderzoek bij de verbindingzone tussen Elst en Amerongen. Dat experiment kan dan als voorbeeld dienen voor de zeven andere verbindingzones. Op de vraag van Claire wat er met de boeren en andere kleinere landeigenaren gebeurt, vervalt Daan onbezield in zijn beleidstaal. "De meerwaarde van het Nationaal Park voor de landbouw zoeken we in de verbrede landbouw. Agrariërs kunnen bijvoorbeeld een bed & breakfast opzetten. In de komende streek- en bestemmingsplannen zal de nadruk komen te liggen op de natuurfunctie."

Dit had Claire niet verwacht, een ambtenaar die zich zo laat grijpen door zijn eigen beleid, maar eigenlijk wist ze ook niet wat ze kon verwachten. In Noord-Holland had ze wel andere provinciale beleidsmakers meegemaakt, bevlogen luisteraars die meer met de wensen van de bewoners bezig waren dan met het rijksbeleid, hoewel dat ook lang niet altijd even fantastisch uitwerkte. Toen Pieter tegen haar had gezegd dat een opdrachtgever altijd moet loslaten, had ze in eerste instantie aan

dat soort mensen gedacht, en zich afgevraagd waarom hij daar zo de nadruk op legde. Nu is het haar duidelijk waarom hij haar op het hart drukte om een opdracht niet klakkeloos over te nemen, waarom les één van kennis delen en creëren het herformuleren van een opdracht is.

"Het is dus de bedoeling om te komen tot multifunctioneel landgebruik", stelt Claire in hetzelfde formele taalgebruik dat Daan hanteert. "Maar voorlopig is de focus vooral gericht op wat het kost om natuur te ontwikkelen?"

"Dat klopt", beaamt Daan. "Is het niet verstandiger om breder te kijken wat natuur in het hele gebied kan opleveren, aan recreatie, toerisme, verbrede landbouw, enzovoorts?", probeert Claire.

"Misschien, maar Gedeputeerde Staten heeft nu eenmaal besloten om zich vooral te richten op de natuurontwikkeling. De idee is dat de rest daarna wel volgt."

"Alterra heeft veel ervaring met projecten waarin natuurontwikkeling wordt gezien als een onderdeel van de complete ontwikkeling van een gebied." Het verbaast Claire dat ze hier bijna een verkoperspraatje zit af te steken. "Dat lijkt hier ook logischer. Bovendien kun je natuur nauwelijks zien als een aanjager in ruimtelijke ontwikkeling, zoals woningbouw of infrastructuur. Natuur kost geld."

Het mag niet baten. Ook als Claire het gesprek meer de persoonlijke kant op leidt, gebeurt er niet veel anders dan dat Daan een geanimeerd verhaal vertelt over zijn verbouwde huis in het oude centrum van Amerongen. Daan blijkt consul te zijn bij het Utrechts Landschap. In de weekends leidt hij op plantage Willem II tussen Rhenen en Elst excursies. Claire maakt een afspraak met Daan om eens te komen kijken, maar ook dat verandert voorlopig niets aan de opdracht. Na de zomer

verwacht Daan een eerste onderzoeksopzet.

Vreemd, denkt Claire in de trein terug, hoe zo'n betrokken man zo volgzzaam de beleidslijn van de provincie volgt. Ze is bang dat de insteek die de provincie heeft gekozen niet de juiste is. Ze hoopt dat ze Daan later nog kan overtuigen van een bredere aanpak. Claire denkt aan de Albrandswaard, aan Douwe die stelde dat je natuur niet kunt ontwikkelen zonder mensen. Daan wil dat de provincie het alleen doet, zo lijkt het. Onwillekeurig floept bij haar ineens het beeld op van iemand die in zijn eentje aan het boetseren is met water. Dat is onmogelijk, natuurlijk. Maar nee, schud ze haar hoofd tot verbazing van haar medereizigers, dat was een slechte metafoor van Ewoud die ze nog steeds niet helemaal begrijpt.

In juni neemt Daan Claire mee op excursie. Het is een mooi gebied. Het valt haar op hoeveel bossen er staan, hoe dicht het is begroeid, en hoe bevlogen Daan er over kan vertellen. Zijn standpunt over het project blijft echter onwrikbaar. Claire heeft de stiekeme overtuiging gekregen dat het vooral een geldkwestie is. Claire worstelt met de vraag hoe ze haar projectvoorstel moet aanpakken. Douwe laat zich haar verhalen tijdens de lunch vaderlijk aanleunen, Theo vertelt opvallend hulpvaardig over zijn ervaring als projectleider, en zelfs de drukke Pieter weet ze te bewegen tot een kort gesprek. Maar ze wordt er niet veel wijzer van. Wat ze eigenlijk vooral zeggen is dat je moet leren van je eigen fouten. Nou, bedankt.

"Stapje voor stapje zul je mensen jouw richting in moeten krijgen", had Ewoud haar voorgehouden. "Boetseren met water betekent ook dat je zo nu en dan natte voeten krijgt. Er kan altijd iemand zijn die niet meewerkt."

Ze was niet op zijn metafoor ingegaan. Ze wil geen fouten maken!

Het wordt herfst en de druk op Claire om met een projectvoorstel te komen voor Elst neemt toe. Het veldwerk in de Albrandswaard en het vergaderen voor GeCoMo ziet ze meer en meer als een stoorzender, hoewel de dagen in de buitenlucht een prima remedie zijn voor de stress die ze opwerkt bij het Elst-project. Claire voelt wel dat ze nog wat onwennig is in haar rol als projectleider. Ze heeft zes mensen gevraagd mee te doen. Tijdens de eerste teamvergadering drukt ze het team op het hart om zo open mogelijk te communiceren.

"Ik wil graag werken als een team. Als er iets is, moeten jullie niet aarzelen om me te bellen, te mailen of gewoon langs te lopen", zegt ze, maar het klinkt haar banaal in de oren.

Sommigen zijn tien jaar ouder dan zij, en werken al twintig jaar bij Alterra.

Hoe kan ik daar nu leiding aan geven?, denkt ze, die weten veel meer dan ik.

Toch verloopt de vergadering in goede harmonie, en lijkt ze het vertrouwen van de groep te hebben. Claire vermoedt dat dat vooral komt, omdat ze haar twijfels over de haalbaarheid van die ene pilot en haar ambities om er een groter en interactiever project van te maken voor zich houdt. Of is het het etentje na de vergadering? Dat had ze geleerd van het buffet in de golfclub, dat je tijdens een informeel etentje uitstekend contacten legt. Ze vraagt zich af hoe ze dat kan declareren. Dat zal wel weer een heel gedoe worden.

*

Met zijn zessen zitten ze in een van de vergaderkamers die uitkijkt op het verkeer dat bij de Droevendaalsesteeg de rotonde neemt. Theo opent de vergadering over GeCoMo, terwijl de

koffiepot rond gaat. De sfeer is op een informele manier strikt zakelijk.

Claire wrijft in haar ogen. Dochter Abbe had haar en haar man vannacht geen slaap gegund, en ze hadden toch al tot diep in de nacht met een glas wijn zitten praten over dat boerderijtje in Ingen. Het lijkt een prachtkans, een oud witgekalkt hallenhuis uit 1842, waar vroeger de bakkerfamilie Teisterbant in woonde. Ze twijfelt nog over de financiële haalbaarheid en de jaren van verbouwing.

Ze is ook geïrriteerd. Ze vindt dat ze het afgelopen half jaar netjes aan GeCoMo heeft meegewerkt. Alle mailtjes en telefoontjes of schriftelijke vragen heeft ze beantwoord, en tijdens de lunch heeft ze meerdere malen oprecht geïnteresseerd gevraagd hoe het met het rekenmodel stond, maar de afgelopen maand hoort ze niets meer. En als ze Theo er naar vroeg, in de gang of tijdens de lunch, luidde het antwoord steevast 'geen tijd' of 'later', en mailtjes bleven onbeantwoord.

Ze besluit van tevoren duidelijk te maken dat ze zich niet goed voelt.

"Sorry, hoor", begint ze nog voor Theo de vergadering opent.

"Vandaag kan ik niet zoveel hebben." En ze legt de omstandigheden uit. In eerste instantie kijken sommigen haar wat verbaasd aan. Je ziet ze denken: kom, ik ben ook wel eens moe, maar dat hoeft geen weerslag op mijn werk te hebben. Theo reageert geprikkeld.

"Wat maak je me nou?", vraagt hij. "Dit is de belangrijkste vergadering voor we de presentatie gaan houden, en die moet leiden tot een vervolgoopdracht om veldwerk te kunnen doen. Je moet er wel bij blijven, hoor."

"Dat wist ik niet", reageert Claire even geprikkeld. "Maar je hebt me op het hart gedrukt om eerlijk te zijn, om zoveel mogelijk te

communiceren, dus doe ik dat. En ik probeer al een maand lang van jou te weten te komen hoe het met GeCoMo staat, maar blijkbaar ben je vergeten dat communicatie van twee kanten moet komen." Theo kijkt haar aan, maar zegt niets. Claire is ineens klaarwakker. Ze weet dat ze gelijk heeft, maar ze weet ook dat ze bot is. Theo reageert in eerste instantie aangeslagen, en heeft wat moeite om de vergadering na de aanvaring in goede banen te leiden. De andere teamleden lijken Claire te ontzien. Ze is verbaasd te merken dat haar eerlijkheid werkt, maar ze moet het wel nog met Theo uitpraten.

In september is Claire vergadermoe. Het gaat maar door! Met Douwe en Ewoud over de Albrandswaard, met Theo en zijn team over GeCoMo, met haar eigen team over Elst. Ze maakt zich ook zorgen over het tijdschrijven. Ondanks het feit dat ze zich een rolberoerte werkt, merkt ze dat ze maar met moeite aan de tachtig procent declarabele uren komt voor dit jaar. Ze heeft het met Douwe en Pieter besproken, en die gaven aan dat ze minder tijd moet besteden aan Elst, maar dat druist in tegen haar eigen wil.

Theo en Claire hebben de ruzie uitgepraat, wat er op neerkwam dat Theo zich zelfbewust verontschuldigde. Het deed Claire goed, en het streek haar ego. Nu krijgt ze van Theo het terechte verwijt dat de input die ze levert bij GeCoMo minder gedetailleerd is dan hij van haar gewend is. Vanuit haar eigen team komen geluiden dat ze veel te veel zelf doet. Ze moet meer delegeren. Claire heeft inmiddels meerdere tele-foontjes en vele mailtjes met Daan gewisseld, maar dat levert bijster weinig op. Hij dringt er enkel bij haar op aan om haast te maken.

"Ik krijg vanuit de staten steeds vaker vragen waar de onderzoeksopzet blijft", mailt hij.

Het kost Claire meer tijd dan ze gedacht had. Als Douwe haar tijdens een lunch vertelt dat dat altijd zo is, irriteert haar dat.

"Je denkt altijd dat een project bestaat uit twintig procent voorbereiding en tachtig procent uitvoering", vertelt hij, "maar in de praktijk blijkt altijd dat het zeventig op dertig is."

"Waarom weet ik dat dan niet", reageert ze korzelig. "Het lijkt wel alsof jullie altijd komen met wijsheid achteraf."

"Denk niet dat ik geen fouten maak", antwoord Douwe. "Van een afstand kan het wel lijken alsof alles wat ik doe perfect gaat, maar ik ga ook vaak genoeg op mijn bek. De metaforen van Ewoud en de theorie van Pieter kan heel mooi in de oren klinken. Je kunt je daarachter ook perfect verschuilen, en er veel tijd aan besteden om te bedenken hoe je iets moet aanpakken. De simpele waarheid is dat er geen methode is, en dat metaforen en theorieën mooi zijn voor de literatoren en filosofen, maar dat je het meeste leert van praten met je opdrachtgevers of met mensen in het veld. Dan maak je namelijk fouten, en daarmee moet je leren omgaan, want van die fouten leer jij het meest. De dingen die je zelf ontdekt, onthoud je het best. Boekenwijsheid bezinkt veel moeilijker."

✱

De dag van de presentatie van GeCoMo nadert. De computersoftware is klaar, op een paar bugs na, maar de programmeurs zijn bijna door hun budget heen. In het weekend had Theo de software proberen te installeren op zijn eigen computer thuis, maar dat lukte niet. Volgens de programmeurs komt dat doordat het programma onder Windows 2000 is

geprogrammeerd. Windows 98 is oud, stellen ze, maar Theo vindt dat het ook onder dat besturingsprogramma moet werken. Het zijn echter niet alleen technische problemen die de voortgang van GeCoMo bedreigen.

"Ik ben eergisteren naar een congres geweest", vertelt Theo, "en daar heb ik gesproken met twee mensen van LNV en eentje van VROM. Het lijkt erop dat de door het kabinet voorgestelde bezuinigingen ook de gebiedscontracten zal treffen."

De opmerking slaat in als een bom. Twee jaar is er gewerkt aan GeCoMo en nu dreigt het ongebruikt in de bureaula te verdwijnen, zelfs nog voordat er in drie proefgebieden toetsingen zijn gedaan. Claire heeft alleen vanuit haar ecologische achtergrond inhoudelijke informatie kunnen doorgeven.

"De presentatie gaat wel door", sust Theo. "Dat heeft de opdrachtgever me verzekerd. Maar het is de vraag hoe het daarna verder gaat. We zullen moeten afwachten. Er is volgend jaar wel een groot internationaal congres in Sienna. Er is een open inschrijving en er wordt een beurs van tienduizend euro beschikbaar gesteld. Dat lijkt me een mooie gelegenheid om GeCoMo aan de man te brengen. Is er iemand die met mij een projectvoorstel wil schrijven?"

Claire heeft wat laat door dat iedereen naar haar kijkt. Natuurlijk, in tegenstelling tot de anderen heeft zij nog wel ruimte in haar agenda. Ze heeft zelfs declarabele uren nodig. Ze knikt naar Theo. Ja, het lijkt haar wel leerzaam. Nuttig ook, want GeCoMo is een mooi instrument geworden en het zou zonde zijn als het in een bureaula zou verdwijnen.

Het kost Theo en Claire twee weken later uiteindelijk twee uur om in tien regels GeCoMo in het Engels te presenteren als een instrument waarmee strikte overheidsregels getoetst kunnen worden in een variatie aan regio's en omstandigheden. Het schrijven is het probleem niet, want in tegenstelling tot Claire weet Theo zodanig te formuleren dat het wetenschappelijk klinkt, praktisch overkomt en prettig leest.

"Het kostte me tien jaar om dat te leren", reageert Theo een beetje cynisch als Claire daar haar bewondering over uitspreekt, "Tien jaar ervaring in beleidscircuits. Maar ik lees liever 'De Kapellekensbaan' van Louis Paul Boon."

Claire en haar man besluiten in oktober de boerderij in Ingen te kopen. Het leven van het gezin komt in een stroomversnelling terecht. Verbouwingsplannen, verhuizen, een lekkend dak dat voor de winter gerepareerd moet, en het genieten van de kinderen die helemaal opleven in de enorme tuin rondom het hallenhuis. Ook de werkdagen van Claire vliegen voorbij alsof ze in trance is.

Claire heeft Daan nu een aantal malen direct gesproken, en zelfs voorzichtig aan de Albrandswaard gerefereerd, maar Daan zweert bij zijn oorspronkelijke opdracht, hoewel Claire telkens voorbeelden aanhaalt van projecten waarbij alleen het opzetten van een ecologisch onderzoek weinig uithaalt. "Laten we nu eerst maar eens die ecologische monitoring bij Elst op poten zetten, dan zien we dan wel weer verder", mailt hij.

Er breekt een periode aan waarin Claire als een duizendpoot van de ene vergadering naar het andere overleg loopt, theepauzes benut voor mailtjes, telefoontjes en het maken van nieuwe

afspraken. Ze verschijnt extra vroeg op haar werk om rustig de tijd te hebben een projectvoorstel te schrijven. Dat moet, in tegenstelling tot wat bij Alterra gebruikelijk is, een zeer kort stuk worden.

"Eén A4-tje", zegt ze uitdagend tegen Pieter, "dat moet voldoende zijn."

Terwijl een normaal projectvoorstel bestaat uit een zestal hoofdstukken: aanleiding, projectomschrijving, projectfasering,

projectorganisatie, tijdsplanning cq. kostenraming en financiering, wil Claire zich beperken tot een korte argumentatie om het project op een hoger ambitieniveau te zetten, waarbij de nadruk ligt op de integrale werkwijze en niet op het te bouwen meetinstrument. Het projectvoorstel kost haar de nodige hoofdbrekens, want ze wil het kort houden maar moet ook voeling blijven houden met de wens van Daan om het project stapje voor stapje uit te breiden. Pieter waarschuwt haar om niet te grote stappen in een keer te maken.

*

Het is vergaderdag in The Golf Lodge in de Albrandswaard, en Claire gaat een presentatie geven over de resultaten van haar vegetatieopnamen. Dat is niet waar Ewoud en Douwe belangstelling voor hebben als ze haar in haar kamer op komen halen.

"Het is ineens losgeslagen", begint Ewoud opgewonden. "We hebben een doorbraak."

Claire moet denken aan die rare term die Pieter tijdens zijn privé-college gebruikte, het ongedachte. Dat was blijkbaar gebeurd. Ze weet dat Douwe en Ewoud bezig waren met dat idee om observatiehutten te realiseren, waar recreanten vogels en bevers kunnen kijken, maar ze is te druk geweest met Elst en GeCoMo.

"Die vogelhutten gaan door?", vraagt ze.

"Ja", zeggen Douwe en Ewoud samen.

"Dat is toch niet zo'n doorbraak, dat is iets heel kleins."

"Ik zei je toch dat je mensen nodig hebt", begint Douwe. En hij legt uit dat het idee van de observatiehutten voor de boeren een trigger is geweest om de koppen bij elkaar te steken. "Ze hebben

een plan uitgewerkt om de Albrandswaard te verdelen in plekken voor mensen en plekken voor rust en natuur. Geheime plekken willen ze. Plekken die mensen niet te weten komen zonder dat ze er moeite voor hebben gedaan."

"Ze hebben bedacht dat recreanten heel goed in banen zijn te leiden", vult Ewoud aan. "Was voorheen het grootste struikelblok voor de mensen die wilden doorboeren dat ze vreesden dat de recreanten hen telkens voor de voeten zouden lopen, nu beseffen ze zich dat je recreanten naar plekken toe kan lokken, maar ook van plekken af kan houden. Twee boeren zijn door de vogelhutten op het idee gekomen dat je recreanten met voorzieningen kunt sturen in een gebied. Een daarvan wilde graag iets met recreanten, de ander juist niet. Toen zijn ze met zijn tweeën overeen gekomen om daarover afspraken te maken. Dat paste zo goed, dat ze besloten om te zien of dat niet met alle boeren in het gebied georganiseerd kan worden. Toerismemanagement noemen ze het."

"Met die gedachte hebben ze de hele polder ingedeeld", vertelt Douwe, als ze naar zijn snoek lopen. Claire ziet dat er een nieuwe bumper op zit. Het houdt nooit op, denkt ze, het renoveren, de Albrandswaard. "De natuur leggen ze rond de bestaande grienden, maar ook bij wat meer verborgen, verwaarloosde stukken land. In de grienden willen ze observatiehutten gaan exploiteren, in samenwerking met het Hollands Landschap, maar die verborgen plekken blijven verborgen, geheime plekken voor de fijnproever. Een aantal boeren willen aan de slag met bed & breakfast of een crèche. En een aantal blijft gewoon boeren, alhoewel ze zich qua markt meer gaan richten op de directe omgeving. Er komt een winkel met regionale producten."

Banken hebben enthousiast gereageerd op het plan, vooral

omdat de boeren georganiseerd naar die banken toe stapten, en het lijkt erop dat alles ook financieel uit kan, hoewel Douwe en Ewoud daar nog wel aan moeten rekenen.

"Het is misschien niet nieuw, en ze praten bijna ons jargon", vervolgt Douwe. "Maar het is juist het mooie dat zij het nu zelf hebben uitgedacht. Je zult zien dat ze straks in de vergadering met veel vuur voor hun voorstel zullen vechten. Mooier kan het niet, voor ons."

"Vandaar dat je nu zo opgewonden bent", vraagt Claire.

"Het lijkt wel alsof je langs de zijlijn staat van een voetbalveld maar toch meedoet op het veld", metafoort Ewoud. "Je bent trainer en speler tegelijkertijd."

"Ja, je bent een echte duizendpoot", plaagt Claire glimlachend, als ze zich achter in de fauteuil werkt, "maar dat heb je ook nodig als je wilt boetseren met water." Ewoud kijkt haar aan door de deuropening van de snoek, instemmend en serieus knikkend.

Claire's presentatie even later in de Golf Lodge in de Albrandswaard is een succes. Dat is niet alleen te danken aan de goede resultaten die ze kan presenteren, maar ook omdat er een bijna euforische sfeer heerst door de afspraken die de boeren hebben gemaakt. Toch voelt ze zich na afloop niet geweldig. Claire heeft zich afzijdig gehouden van het vele gelobby, gekneed en geboetseer door Ewoud en Douwe, en ook nu zit ze in de comfortabele fauteuils van Douwe's snoek alsof ze er niet is. De blijgeestige stemming van de andere inzittenden glijdt langs haar zoals de snoek door het herfstige landschap.

Het was Claire een week voor haar praatje in de Albrandswaard gelukt om een projectvoorstel van een A4-tje te schrijven dat

zelfs Theo kan overtuigen, die ze had gevraagd om er taalkundig nog eens naar te kijken. De reactie van Daan was kort. "Het projectvoorstel dat ik van je kreeg voldoet niet. Een A4-tje zie ik niet als een product van een gerenommeerd onderzoeksinstituut als Alterra."

*

De zaal bij Alterra is te groot voor het aantal mensen. Lang niet alle genodigden voor de presentatie van GeCoMo zijn op komen dagen en de lege stoelen lijken de Alterra-onderzoekers beschuldigend aan te kijken. Theo weet echter een overtuigend verhaal te houden, en dat lijkt aan te slaan. Van tevoren had Theo gezegd deze presentatie als een soort voorpremière te beschouwen voor het congres in Sienna, en na afloop ziet hij er volgens Claire bijna voldaan uit. Het wordt nog wel wat, met dat meetinstrument dat ze niet zo zag zitten.

Claire is in november vooral druk geweest met het herschrijven van haar projectvoorstel voor Elst. Vanuit haar team komen ongeduldige geluiden, want veel mensen hebben dagen vrij gehouden voor werkzaamheden die maar niet lijken te komen. In intensief contact met Daan, meestal via e-mail, heeft ze in korte tijd een nieuw projectvoorstel geschreven van negentien pagina's, inclusief de zes gebruikelijke en uitgebreide hoofdstukken. Sinds dat verstuurd is, heeft ze niets meer uit Utrecht vernomen. Maar ja, het is vakantietijd. Theo mag GeCoMo gaan presenteren in Sienna, maar de praktijkproef in de proefgebieden komt er niet. LNV moet bezuinigen en heeft er geen geld meer voor. Zoals Theo al vreesde, verdwijnt GeCoMo bij LNV in de bureaula, maar hij heeft goede hoop om het programma internationaal te verkopen.

*

"Vanuit Utrecht geen nieuws", moet Claire telkens herhalen als Pieter haar vraagt hoe het staat met Elst. Het lijkt wel alsof Utrecht de boel aan het traineren is, alsof men van de opdracht af wil maar dat niet hardop durft te zeggen. Claire is er ondertussen van overtuigd geraakt dat het niet alleen aan Daan ligt.

"Ik heb Daan overrompeld met mijn stelligheid" oordeelt ze naar Pieter toe. "Ik heb gelezen dat een adviseur zich eerder moet richten op de herkenning van de vraag die wordt gesteld in plaats van te vertellen hoe het moet, maar heb die theorie niet in de praktijk gebracht. Dat is een soort falen, en dat vreet aan je." Pieter troost haar door het een leermoment te noemen - "niet te principieel zijn werkt beter", concludeert hij - maar Claire denkt dat ze niet veel van dit soort leermomenten moet tegenkomen.

*

Ondanks haar voornemens heeft Claire toch fouten gemaakt, vindt ze. Ze heeft Daan niet serieus genomen, en dat verwijt ze zichzelf. Bovendien heeft ze een team gevormd dat nauwelijks tot volle wasdom is gekomen, omdat ze zo nodig alles zelf wilde doen. Ze hoort het zichzelf nog zo zeggen tijdens de eerste teamvergadering: 'Ik wil graag werken als een team'. Terwijl ze Theo verweet dat hij niet goed communiceerde, communiceerde zij helemaal niet met haar team.

Ze praat erover met haar man en met Douwe, die regelmatig in het gerenoveerde hallenhuis in Ingen op bezoek komt. Het is toch iets heel persoonlijks, dat werk van haar, zo blijkt tijdens de

gesprekken die volgen na de borden erwtensoep. Het gaat erom dat je een werkwijze vindt die bij je persoonlijkheid past.

"Je moet niet alles willen kunnen", zegt haar man op een bepaald moment. "Wat wil je? Wil je goed zijn in je vak? Dan moet je daaraan werken, dan moet je publiceren, dan moet je door blijven leren en studeren. Wil je werken in projecten zoals Douwe dat doet? Dan moet je leren samenwerken, mensen leren inschatten, en inhoudelijk dingen leren loslaten, want dan ben jij niet meer degene die de agenda bepaalt."

"Ja, maar dat klinkt wel erg simpel", antwoordt Claire.

"Natuurlijk moet je dan samenwerken, het gaat er alleen om met wie."

"Waarom denk je dat ik zo graag met die metaforenliefhebber Ewoud samenwerk?", vraagt Douwe.

"Omdat je jouw naam in zijn naam kan herkennen?", plaagt Claire.

"Ook dat is een teken dat we een goed koppel zijn", antwoord Douwe onverstoord. "Omdat we elkaar aanvullen."

In de Albrandswaard overtreffen de natuurbeherende boeren alle natuurdoelen die in het gebiedscontract zijn vastgelegd, terwijl de stadsmensen het gebied ontdekken als groene recreatieleng. Tijdens de nieuwjaarspeech memoreert de directeur van Alterra het succes van Ewoud en Douwe. Claire hoort uit zijn mond opnieuw de theorie van het herformuleren van de vraag, de cyclus van kenniscreatie, de landschapsarchitect die procesarchitect wordt en het belang van de impact van een onderzoek.

Ze denkt terug aan die jonge landschaparchitect die zijn vak

vergeleek met acupunctuur, maar ook aan Douwe die stelde dat je het meest leert van je eigen fouten. Hoe metaforen en theorie passen bij die weerbarstige praktijk waarmee ze kennis heeft mogen maken, is haar nog steeds niet helder.

"Een goede onderzoeker is een onderzoeker waar je van blijft horen", stelt de directeur. "Een onderzoek is pas af als je weet dat dat wat je hebt gemaakt impact heeft."

Het is alsof Claire zich aangesproken voelt, maar toch...

Tijdens de borrel voegt Claire zich bij Ewoud en Douwe. Die worden van alle kanten gefeliciteerd met de lof die ze kregen toegezongen, en Ewoud heeft het opnieuw over zijn metafoor van het boetseren met water.

"Ik ben er nog steeds niet uit wat je daarmee bedoelt", zegt Claire.

"Meen je het serieus of zit je me nu weer te plagen", vraagt Ewoud onzeker.

"Nee, serieus."

"Oké... Het gaat erom dat zo'n proces gelijk staat aan water. Het proces is vaak net als water: ongrijpbaar, het lekt door de kleinste gaatjes, maar met veel moeite kun je iets boetseren. En al weet je iets te maken, het zal nooit een vaste vorm aannemen."

"Daarvoor heb je partners nodig?", vraagt Claire, "om de vele lekken die ontstaan telkens weer te dichten? Maar daardoor ontstaan toch telkens weer nieuwe lekken?"

"Ja", antwoord Ewoud, "maar daarom moet je ook zoeken naar partners, handen, die elkaar aanvullen en vorm geven aan het proces. Harder knijpen helpt niet bij water. Wat je doet is de omgeving boetseren waarna het water vrij kan meanderen. Het water is het excuus om dat te kunnen. En je moet telkens met nieuwe ideeën komen, met nieuwe verhalen, nieuwe metaforen.

Want het weglekkende water moet ook weer bijgevuld worden. Anders valt er niets meer te boetseren."

Het houdt niet op, denkt Claire, telkens opnieuw. Misschien moest ze maar eens met Douwe praten hoe ze het Elst-project weer aan de praat kan krijgen. Net als die oude snoek: renoveren tot je erbij neervalt.

© 2003 Alterra

Postbus 47, NL-6700 AA Wageningen

Telefoon: (+31) 0317 474700; Fax: (+31) 0317 419000

e-mail: info@alterra.nl

Alterra aanvaardt geen aansprakelijkheid voortvloeiend uit gebruik van deze publicatie.

Projectnummer 382-230525.01

ISBN 90 327 0330 7

De uitgave van dit boekje is mede mogelijk gemaakt door een financiële ondersteuning van het DWK-programma Regionale Identiteit en Natuur en Landschapsontwikkeling (382) en van Alterra.

Colofon:

Tekst:

Martin Woestenburg
(Woestenburg, tekst en uitleg)

Projectleiding, realisatie en redactie:

Kees Hendriks (Alterra)

Illustraties en Grafische vormgeving:

Karel Hulsteijn (Alterra)

Drukkerij:

van Eck&Oosterink (Dodewaard)

Oplage:

500

Uitgave:

Alterra, december 2003

Het onderzoeksprogramma Regionale Identiteit en Natuur en Landschapontwikkeling wordt in opdracht van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit uitgevoerd bij het onderzoeksinstituut Alterra, onderdeel van Wageningen-UR. Het onderzoek richt zich op het ontwikkelen van kennis voor beleid en beheer waarmee de kwaliteit van natuur en landschap kan worden versterkt. Bij uitvoering van de projecten blijkt dat de succesfactoren van projecten niet altijd volledig binnen de projecten zelf liggen. Ook externe gebeurtenissen spelen een belangrijke rol in het verloop en in het al dan niet slagen van projecten. Belangrijk blijkt hoe zowel opdrachtgevers als opdrachtnemers om gaan met deze meer of minder toevallige gebeurtenissen. Dergelijke gebeurtenissen worden niet in wetenschappelijke rapporten vastgelegd, terwijl ze voor veel mensen erg leerzaam kunnen zijn.

Dit boekje brengt op verhalende wijze dergelijke gebeurtenissen onder de aandacht van zowel opdrachtgevers als opdrachtnemers met de bedoeling dat de lezer zich realiseert hoe processen buiten de feitelijke projecten de projectresultaten beïnvloeden.

Het verhaal is gebaseerd op ervaringen uit bestaande projecten in het onderzoeksprogramma die door middel van dagboeknotities zijn bijgehouden en op interviews met projectleiders en projectcoaches van Alterra. Iedere gelijkenis van personen of situaties berust op toeval. Gebruikte namen van mensen, projecten, instellingen en gebieden zijn puur fictief.

ALTERRA
WAGENINGEN UR

landbouw, natuur en
voedselkwaliteit